

**НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ
ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ТА УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ
В УМОВАХ МОДЕРНІЗАЦІЙНИХ СУСПІЛЬНИХ ЗМІН**

**Матеріали Всеукраїнської
науково-практичної інтернет-конференції
15 травня 2018 року**

наполегливо упродовж всього навчально-виховного процесу, а не тільки у старших та випускних класах, як це здійснюється нині. Великого значення варто надавати козацьким традиціям, що здатні формувати найкращі риси української молоді.

Список використаних джерел:

1. Жарський Е. Історія українського фізичного виховання / Е. Жарський // Спортивний альманах. – Львів, 1933. – С. 10–14.
2. Каляндрук Т. Тасмниці бойових мистецтв / Т. Каляндрук. – Львів: ЛА «Піраміда», 2007. – 304 с.
3. Кащенко А. Оповідання про славне військо запорозьке низове / А. Кащенко. – К.: Веселка, 1992. – 147 с.

Кравець Ніна Павлівна

*к. пед. наук, доцент кафедри психокорекційної педагогіки
Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ З ПОРУШЕННЯМИ ІНТЕЛЕКТУ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Питання національно-патріотичного виховання як складової національної системи виховання завжди були і залишаються пріоритетними в поглядах української психолого-педагогічної громадськості як важливий напрям освіти й виховання особистості. Патріотизм – (гр. *patris* – батьківщина, вітчизна).

Науково-теоретичні положення про національно-патріотичне виховання висвітлено в роботах Г. Ващенко, А. Макаренка, С. Русової, В. Сухомлинського, М. Стельмаховича, К. Ушинського та ін. Теоретичні підходи щодо національно-патріотичного становлення особистості підлітків охарактеризовано в роботах М. Боришевського, В. Оржеховської, В. Рибалка. Не оминули значення патріотичного виховання молодого покоління в позаурочний час сучасні дослідники, зокрема Т. Гавлітіна, О. Коркішко, К. Чорна. Різні аспекти виховання дітей з інтелектуальними порушеннями розглянуто в роботах А. Белкіна, М. Буфетова, О. Вержиховської, І. Єременка, М. Кота, Н. Кравець, В. Мачихіної та ін.

Головна спрямованість національно-патріотичного виховання – формування любові до Батьківщини, відчуття гордості за досягнення народу України, збереження культури, готовність і прагнення до захисту інтересів держави. Як вказував А. Макаренко, патріотизму не вчать, його виховують у щоденній кропіткій роботі з молоддю. Процес виховання громадянина розглядав як один із найважливіших і найскладніших. На його думку виховати громадянина означає виховати патріота [7].

Але за роки радянської влади українську національну культуру, зокрема й патріотизм, було віднесено до «меншовартісних». Між тим український народ – народ з багатовіковою історією, мовою, звичаями, культурою. Відомі українські педагоги-новатори О. Захаренко і В. Сухомлинський мету виховання вбачали в розвитку духовно багаті особистості на основі осмислення національної культурної спадщини, засвоєння загальнолюдських та національних ідеалів. На основі цього запропонували підходи до виховання. Зокрема В. Сухомлинський провідним завданням школи вважав виховання почуття патріотизму, яке розглядав як почуття любові до Батьківщини з одночасним поєднанням любові до рідних, рідної мови, місця проживання, до природи та усвідомлення патріотичного обов'язку перед своїм народом. «Надзвичайно важливо, щоб люди, які віддали своє життя в ім'я високих, шляхетних ідей, були ідеалом для наших вихованців» [8, с. 273]. Як духовний стан людини розглядає патріотизм К. Чорна, на думку якої духовно черствій людині не властиве почуття патріотизму.

Національно-патріотичне виховання підлітків в умовах позакласних навчальних закладів Т. Гавлігіна характеризує як «цілеспрямований і свідомо здійснюваний процес організації й стимулювання активно-творчої діяльності підлітків, оволодіння ними знаннями про культурно-історичний досвід українського народу, формування ціннісного ставлення до Батьківщини, суспільства, самих до себе і до праці» [1, с. 7].

О. Коркішко визначено головні риси поняття патріотизму: любов до Батьківщини, відстоювання її інтересів, боротьба за її волю, честь і славу, любов до народу, родини, сім'ї; обстоювання та відродження рідної мови, науки, культури, мистецтва, духовних традицій народу [2].

Аналіз літературних джерел дав змогу визначити компоненти національно-патріотичного виховання учнів з інтелектуальними порушеннями: пізнавальний, ціннісний, діяльнісний, рефлексивний, поведінковий, що реалізуються у творах, які учні опановують на уроках літератури. Пізнавальний компонент забезпечується відображенням історії України та національної культури; ціннісний компонент реалізується у виробленні позитивного ставлення до людей, національної культури, громадських явищ. Поведінковий спрямований на вироблення належної взаємодії з мікро- та макрооточенням стосовно ставлення до соціуму. Діяльнісний – розуміння та дотримання законів, свідоме виконання громадянських обов'язків, дотримання в суспільстві морально-етичних норм. Рефлексивний – усвідомлення себе громадянином своєї держави України, співвіднесення власної поведінки з відповідними моральними і соціальними нормами.

На уроках літератури в роботі з розумово відсталими учнями здійснюється патріотичне виховання шляхом пізнання минулого й сучасного народу України, оскільки «художня література як мистецтво слова спрямована на індивідуальне сприйняття й почуття учня-читача, завдяки яким формуються життєві риси особистості, відбувається емоційний відгук на те, про що читається, що в ньому схвилювало» [5, с. 364].

Головним у патріотичному вихованні даної категорії школярів є свідоме виховання в них поваги до України, засвоєння і розуміння ними знань з історії українського народу, його багатонаціональної культури, традицій, звичаїв, обрядів, символіки та осмислення їхньої сутності. Н. Кравець зазначає, що робота з художніми творами спрямована на формування усіх сторін особистості розумово відсталих учнів. Закладені в художній літературі моральні цінності стають орієнтирами на «все подальше життя. Саме під час діалогу двох суб'єктів: читача і автора через книгу відбувається процес соціалізації особистості, прилучення її до духовних і моральних цінностей суспільства, знайомство з його традиціями [4].

З огляду на функції літератури, зокрема корекційну, пізнавальну, рецептивно-розвиткову та виховну, образ Батьківщини подано у підручниках «Літературне читання» (2–4 класи) та «Українська література» (5–10 класи) для учнів з інтелектуальними порушеннями. Підручники для 2–6-х класів структуровано за лінійно-концентричним принципом; для 7–10-х класів – за хронологічним принципом, що дає можливість розглядати у кожному класі національно-патріотичні особливості, тему Батьківщини з дотриманням дидактичних принципів достатності, доцільності, доступності, науковості, поступово наповнюючи й розширюючи змістове наповнення розділів.

Образ Батьківщини формується завдяки ознайомленню з окремими подіями з історичного минулого країни (заснування української держави, козацькі війни, життя українців за часів кріпацтва, боротьба проти фашистських загарбників тощо). Аналіз образу Батьківщини минулих епох поєднано з її сучасним образом, відображеним у творах сучасних українських дитячих письменників. Учні знайомляться з відомими українцями, які захищали українські землі від ворогів (Д. Вишневецький, І. Сірко), піднімали народ на боротьбу за краще життя (О. Довбуш, У. Кармелюк, Б. Хмельницький). Тематичними розділами, в яких розкрито тему Батьківщини, є: «Моя країна – Україна» (2 клас – автор Н. Кравець), «Барвінковий краю мій, Україно!» (3 клас – автор Л. Вавіна), «На світі є одним-одна Вкраїна – наша Батьківщина», «Звичаї та обряди українців», «Наша історія цікава і повчальна» (5 клас – автори: Н. Кравець, М. Дмитрієва). Також образ Батьківщини розкрито в творах, які учні 7–10-х класів опрацьовують на уроках літератури. Насамперед це твори Т. Шевченка, П. Тичини, В. Сосюри, Ю. Збанацького, В. Чухліба, П. Загребельного, Д. Павличка та ін. авторів. Підручники для 2–8-х класів містять рубрику «Для позакласного читання»; у підручниках для 9–10-х класів подано рубрику «Для самостійного читання», твори якої учні опрацьовують у години самостійного читання в кімнатах самопідготовки в школі-інтернаті або вдома.

Важливим напрямом патріотичного виховання є прилучення школярів до народознавства – вивчення культури, побуту, звичаїв рідного народу, його мови, оскільки основним завданням патріотичного виховання є виховання любові до рідного краю, формування духовно-моральних взаємин, виховання почуття поваги до народної культури, тому неабияка роль належить творам

усної народної творчості: казкам, легендам, пісням, думам, переказам, в яких відображено подвиги народних героїв, борців за волю й незалежність країни.

«Працюючи з усною народною творчістю, учні опанують закладені в ній принципи народної моралі, засвоюючи водночас основні риси українців: працьовитість, доброту, щирість, людинолюбство, любов до України, її народу» [3, с. 302]. Зважаючи на це, у підручниках подано доступний учням матеріал з усної народної творчості. Учні 2–6-х класів опрацьовують українські народні загадки, прислів'я, пісні, казки; у 7–10-х класах, крім вказаного матеріалу, вивчають легенди, бувальщини, думи, перекази.

Неабияке значення надається на уроках літератури рідній мові, яка є не лише засобом вираження національного, а й індивідуального в людині. Мова – одна з основних ознак нації. Безпосередньо через слово рідної мови наші прадіди передавали любов до рідного краю, народу, духовної народної культури. Найкращим провідником думок, вражень, почуттів вважала рідну мову С. Русова, що варто брати до уваги у роботі з учнями з порушеннями інтелекту.

Ми проаналізували відповіді учнів 7–10-х класів стосовно тематики читання ними художніх творів у 2015 та у 2018 роках. Змінилася тематика читання. Якщо у 2015 році 19,6% опитаних виявляли бажання читати казки, переважно це учні 7-х класів та учні 8–9-х класів з нижчим рівнем розвитку пізнавальних можливостей; довідкову літературу бажали читати 23,2% учнів 8–9-х класів, то у 2018 році читацькі інтереси змінилися. 43% підлітків прагнули читати літературу «про війну, про героїв АТО, про захист Батьківщини». На запитання: «Чому бажате читати про події на сході України?», учні відповідали, що рідні, знайомі захищали й сьогодні захищають Україну, тому їм «хочеться більше про це знати, оскільки ті мало розповідають про все».

Оповідання про «давні часи, про подвиги» виявили бажання читати 17,6% респондентів, чого не було раніше, що свідчить про належне формування в учнів національно-патріотичних почуттів. Наукову літературу історичної тематики у 2015 році читали 5,4% школярів, то у 2018 році – 21,3% опитаних.

Отже, зважаючи на непересічне значення національно-патріотичного виховання підростаючого покоління, уроки української літератури та самостійне читання учнями художньої літератури в позаурочний час сприяють формуванню національно-патріотичних почуттів у школярів з порушеннями інтелекту, забезпечуючи виховання їх як свідомих, патріотично налаштованих громадян України.

Список використаних джерел:

1. Гавлітіна Т. М. Національно-патріотичне виховання підлітків в умовах позакласного навчального закладу / Тетяна Миколаївна Гавлітіна: автореф. дис. канд. пед. наук. 13.00.07 – теорія і методика виховання. К, 2007. – 20 с.

2. Коркішко О. Г. Виховання патріотизму молодших школярів у позаурочній виховній роботі / Олена Геннадіївна Коркішко: автореф. дис. канд. пед. наук. 13.00.07 – теорія і методика виховання. Луганськ, 2004. – 23 с.

3. Кравець Н. П. Український фольклор на уроках читання як засіб соціалізації учнів допоміжної школи // Сім'я та родинне виховання у національній етнопедагогічній культурі: збірник наукових статей / гол. ред. В. П. Коцур. Переяслав-Хмельницький: ПЦ «Ризографіка», 2005. – 438 с. – С. 300–304.

4. Кравець Н. П. Творчий розвиток учнів з особливими освітніми потребами як один із шляхів їх соціалізації // Topical issues of social pedagogy: Collective monograph. CARICOM, Barbados, 2017. – PP. 79–99.

5. Кравець Н. П. Формування основ духовності у розумово відсталих підлітків на уроках літературного читання // Теоретико-методичні основи виховання дітей та учнівської молоді: збірник наукових праць. Кіровоград: Імекс-ЛТД. 2013. Вип. 17, кн. I. – 500 с. – С. 363–371.

6. Кравець Н. П., Палагнюк О. І. Формування почуття патріотизму в розумово відсталих семикласників на уроках української літератури // Молодий вчений, 2017. № 3 – (43). – С. 398–401.

7. Макаренко А. С. О воспитании. М.: Политиздат, 1989. – 256 с.

8. Сухомлинський В. О. Серце відаю дітям / ред. Н. Борсукова. К.: Анта, 2012. – 537 с.

Красюк Світлана Олександрівна

магістрантка факультету початкової освіти

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Науковий керівник: к. пед. наук, доцент Коломієць Н.А.

СУТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ НАЦІОНАЛЬНО - ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ТА УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

Державотворчі процеси, що відбуваються в незалежній Україні протягом останніх десятиліть зумовлюють необхідність вирішення проблеми виховання національно свідомих громадян, справжніх патріотів, відданих Вітчизні, готових до плідної праці в ім'я рідного народу. Патріотичне виховання належить до пріоритетних напрямів національної системи виховання і передбачає формування патріотичних почуттів, любові до свого народу, глибокого розуміння громадянського обов'язку, готовності відстоювати державні інтереси Батьківщини.

Патріотичне виховання громадян виступає надзвичайно важливим чинником у спрямуванні держави та соціуму до усвідомленого формування активного громадянського суспільства, забезпечення загального сталого розвитку і національної безпеки держави. Ефективність цього процесу залежить від послідовності проведення єдиної політики і скоординованості дій усіх соціальних інститутів, від їхньої функціональної готовності. Але вагомий внесок у формування та розвиток патріотичної свідомості, виховання в молоді громадянсько-патріотичних якостей мають зробити сучасні освітні заклади [2,